

դուրս գիրքը անմիջապես թղթատեցի մե՛ծ հետաքրքրութիւնով, ու շուտով յանդիմանայ այն համոզման որ անկախ արդիւնք է երկար, յարատե ու անվատ պրպտումներու եւ անխոնջ ուսումնասիրութեան: Յատուկ անուանեց բառարան մըն է այն խոկապէս մեր քրիստոնէական կեանքի պատմութեան հնագոյն շրջաններէն մինչեւ մեր օրերը այն անձնաւորութեանց, որոնք ապրեցան ու ճշնեցան, բառին լաւագոյն իմաստով, Ս. Յակոբեանց մայրաքանքին մէջ, կամ այցելեցին հոն, կերտելով ինչ որ իրաւամբ կը կոչէք «Հայ երուսաղէմ»:

= Մայիս Ա. Պետրոսեան, Գահիրէին:

— «Արքարե, Միաբանք եւ Այցելութ Հայ երուսաղէմին, որուն ձեռագրի գէղերը տպագրութեան տրուելէ առաջ պատկը ունեցած էր տեսնելու 1927 ի ամբան, ընտանեօք երուսաղէմ մեր այցելութեան առթիւ, պիտի մնայ անգուզական գործ մը յաւէտ չաղկապուած Սրբոց Յակոբեանց վանաց պատմութեան հետ, ու ան տիպար օրինակ մը պիտի հանգիստանայ ապագայ սերունդին՝ ճոխացնելու անոր պարունակութիւնը եւ անվրէպ շարունակելու համար սկսուած այս գեղեցիկ հատորը»:

= Հոգ. Գրիգոր Գուսան Ծ. Վ. կը գրէ Կ. Պոլսին:

— «Յովսէփ վրդ. եղբայրս Պոլիս հանդիպելուն, բերած էր Ձեր Սրբազնութեան աշխատասիրած «Միաբանք եւ Այցելութ» հրատարակութենէն օրինակ մը, զոր պահեցի մօտս, իբրեւ շատ կարեւոր ու ցարդ անտես առնուած գործ մը, մանաւանդ Հայ եկեղեցւոյ ապագայ պատմագրին համար անգնահատելի արդիւնք մը»:

Երանելոյն Յորայ համբերութեամբ միայն հաւաքել ու գլուխ հանելը կարելի սոյն աշխատութեան համար ի սրտէ կը շնորհաւորեմ Ձեր Սրբազնութիւնը, եւ իբր համեստ հետեւող մը առ հասարակ հայ հրատարակութիւններու, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ «Միաբանք եւ Այցելութ»-ով Ձեր ծանօթացուցած եկեղեցւոյ շարք մը մշակներուն համար, որոնցմէ քանի մը տասնեակ անձանօթ կը մնային ինձի»:

= Զեյրունի Հայրենակցական Միութիւնը, Երուսաղէմ:

— «Անհուն հրճուանքով եւ խորին շնորհակալութեամբ ոտացած ենք Ձեր մեծարժէք գործը, «Միաբանք եւ Այցելութ Հայ երուսաղէմին», արդիւնք բազմաթիւ տարիներու մեղուաջան աշխատանքի: Վստահ կրնաք ըլլալ թէ սոյն երկը մեր գրագրական ամէնէն սիրուն եւ կարեւոր տեղը գրական անմիջապէս, որովհետեւ անոր մէջ մենք ունինք բազմաթիւ բարձրաստիճան անձեր, որոնք ուղղակի մեր սրտին հետ կը խօսին»:

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Ծն. Իզմիր 1842 Նոյմ. 28 — Զ. Մարտի 1929 Գեղե. 4. ԴՇ.

Ութսուն ութ տարիներու լիութեան մէջ ճրագիր մը պէս մարեցաւ Մեսրոպ Նուպարեան, որ կ'անձնաւորէր Իզմիրի հայ մտաւորականութեան եւ ազնուականութեան գեղեցիկ աւանդութիւնները:

Յորելանք, որ ծրագրուած էր իր անխոնջ եւ բարի աշխատութիւնները գնահատելու համար, իրեն միտքարանք մը պիտի ըլլար իր կեանքի վերջալոյսին մէջ:

Պատշաճ է որ Նուպարեան Յորելանի Յանձնաժողովը կատարէ ծրագրուած հանդէսը մեծ աշխատողի յիշատակին, հոգ չէ թէ Յորելանք փոխադրուած ըլլայ անմահներու աշխարհը: Նուպարեան կը յուսար ապրիլ դեռ, եւ այդ յոյսով էր որ իր Յորելանք թողուց 1930-ի զարնան, ի պատիւ Ամեն. Դուրեան Սրբազանի եւ ի յարգանս Անոր Յորելանին:

Ես Նուպարեանի անունին եւ գործին ծանօթ էի միայն, ինչպէս նաեւ իր քանի մը լուսանկարներուն. բայց 1929 Յուլիս 10. ԴՇ. երբ Մարտի 10-ը կոխեցինք Պրն. Վահան Թէրէեանի հետ, ղէպի երեկոյ Սէն-ժիւլիէն գացինք տեսնելու համար ծնունդին: Դժուարաւ գտանք իր տունը, բայց չգտանք զինքն. օգտփոխութեան գացած է ըսին Նրեմ-Ղուկասեան (Թուրա-Լիւր), ոչ շատ հեռի Սէն-ժիւլիէնէն:

Դտանք զինքը հոն, անխնամ պարտէզի մը մէջ, պանդոկատան մը առջեւ, ծառի մը շուրին տակ, թիկունքը տուած հանգստուէտ աթոռի մը, երեսը դէպի արեւմուտք, զուխը ձեռքերուն մէջ անհնապիշ: Շատ ուրախացաւ այս անակնկալ այցէն. փոքրիկ թանջքէ մը եւ ջրայնտութենէ ներդուած տեղափոխուէր է հոն: Շատ կոկիկ եւ մարուք հագուած, զուխը սեւ թաւիշէ գտակ մը, ծնօտներուն վրայ մօրուրի կարծ, սպիտակ թելեր. շատ ծօր, շտկուցաւ, իր մարած արեքը կենդանութիւն մը ստին: Ճանչցաւ Թէրէեանը. զիս առաջին անգամ կը տեսնէր, բայց թղթալիցած էր հետս, ՍՄԴՆի իր նուիրած աշխատակցութեան առթիւ, հետեւաբար ծանօթացաւ հետաքրքրութեամբ: Առոյգ եւ զուարթ կ'երևէր, բայց աչքերը եւ մոյրը կը մատնէին թէ շատ հեռի չէ վեհմ վայրկեանը. իրեն հաճոյք պատճառելու համար քաւական երկար նոտանք, խօսեցանք եւ խօսել տուինք. գնահատեցինք իր կատարած աշխատանքը իբրեւ բառագիր մարնաւանդ. պատմել տրւինք իր վիճարանութիւնը Նորայրի հետ. «Քենդադատեցի, ըսաւ Նորայրի ծրագրին, եւ իր իսկ առաջարկով նշանակեցի իր բառարանին ձեռնսերէն եւ շայիւրէն սխալները»: Զերագի վրայ խօսեցաւ եւ յիշեց թէ պահած էր տպաւորութիւնը իմ այցելութեանս իրեն լոնշանի հիւանդանոցի մէջ, յաճախ յիշելով «Մահէն մի՛ վախնաք» յորդորանքս: Խօսեցաւ Դուրեան Սրբազանի մասին մեծ հիացումով եւ մանրադէպ մը պատմեց— Ես ծխող մը չեմ, ըսաւ, անգամ մը Առաջնորդարան գացի, Դուրեան Սրբազանին, սիկարէթ մը հրամցուց ինձի, չեմ ծխեր ըսի եւ չառի: Յետոյ այնպէս պատահեցաւ որ երկուրնիս ալ սեղանի հրաւիրուինք երեւելիներէն մեկուն տունը, եւ հոն Տիկին մը սիկարէթ մը հրամ-

ցուց ինձի, առի եւ ծխեցի: Դուրեանի աչքէն չէ վրիպած ասիկա, եւ պատե՛հ առիթով մը դիտել տուաւ ինձի թէ դուք Պրն. Նուպարեան, ծխող մը չեմ ըսիր եւ մերժեցիր իմ սիկարէրս, քայց Տիկի-նին սիկարէրք ծխեցիր: — Ստիպուած, յարեցի ըսաւ, կրնայի՞ մերժել Տիկիին մը սիկարէր: առի պարզապէս մերժած չըլլալու համար. ես ծխող մը չեմ: Դուրեան արտայայտիչ ժպտով մը կ'ընդունի չմեղանքը Նուպարեանին: Պէտք էր որ ելլէինք ալ, քայց ինքն կ'ուզէր որ նստէինք: Կազմութեան, ըսաւ, եւ ուզեց որ իր յարգանքները գրեմ Դուրեան Սրբազանին:

Այդ վիճակին մէջ զեռ գրիչը չի ձգեց եղբի մեռ-րէ: Թերեւս մոլորիւն մը: Թարգմանել շարունակ, թէ եւ այլեւ տէրը չէր թարգմանութեան արուեստին: Իր շարք մը թարգմանութիւնները, ծերութեան պըտուղներ, պարզապէս զինքն չվշտացնելու համար կը հրատարակէի Սինի մէջ, որուն ճշմարիտ քա-րենկամը եղած էր. եւ այս առաջին եւ վերջին տե-սակցութեան մէջ իր գնահատանքը կ'ուզէր Սինի խմբագրութեան, իսկ Թէրէեանը կը հռչակէր «Մեծ Բանաստեղծ»:

Նուպարեան դէմք մըն էր խակափայ. իր կազ-մուածքին փափկութիւնը թելադրած է իրեն որ ա-մուրի մնայ եւ հրաժարի մատուոր ծանր աշխատու-թիւններէ. այս է պատճառը որ հոգեւին նուիրուած էր գրչի մեքենական աշխատութիւններու: Ծարք մը Ֆռանսերէն գործեր հայացուցած է, որոնց մեծ մա-սը կը մնայ անսխալ. իսկ իր զուլու գործոցն է. ԲԱ-ՌԱՐԱՆ, ՅԻՄՆՍԻԵՐԷՆԷ, ՀԱՅ-ԱՅԻՄԱՐԷԼԻԿ, որ լոյս տե-սաւ 1892-ին Կ. Պոլիս, Պարտաւորիան տպարանէն, իր տեսակին մէջ լաւագոյն գործն է այս քառարա-նը, եւ այս պատճառով ալ ամէնէն շատ տարած-ուեցաւ հայ դպրոցներու եւ տուններու մէջ:

Նուպարեան կապուած է Հ. Բ. Բ. Միտիթեան եւ անոր կտակած էր իր իզմիրի տունը, եւ Պատուոյ Աճողմ հռչակուած Միտիթեան կողմէն: Աւագ որ այդ տունը եւ շատ մը ուրիշ տուններ մոխրացան իզմիրի աղէտքին մէջ:

Փարիզի ԱՊՐԱՅ Քերթը (1929 Դեկտ. 7. ՇԲ.), ուր հրատարակուած է Մ. Նուպարեանին վերջին լուսանկարը դաշնակի մը առջեւ, յայտարարած է որ Ֆրանսական կառավարութիւնը, Յորինական Յանձնաժողովին առաջարկութեամբ, Հանքային կրտսեան օստայութեան ատփեանը տուած է Յորինային, իրիկ գնահատանքի անոր Ֆրանսական մշակոյթին բերած ծառայութեան:

Նուպարեան, որ իրաւունք ունէր անձամբ վա-չելու իրն համար ծրարուած Յորինեանի հանդէ-սը եւ այս առթիւ տառաջուլ Ֆրանսական կառա-վարութեան կողմէ տրուած ատփեանը, կը փակէ իր աչքերը այս աշխարհի արեւին, որ նստին թողլով արծաթ զիմ մը. իբր խորճողանշան անխոնջ աշխա-տութեան, ինքնամոփոկ կեանքի մը անդորրութեան մէջ:

Մեծքայ Նուպարեան իր ուսանողութիւնէն սկը-ւած է փորձեր ընել գրելու եւ հրատարակելու. Եր-կասէր եւ Ուսումնասիր կ'ըլլան իր առաջին փոր-նիքը լրագրութեան մէջ: Յետոյ Դ. Մսերեանի հետ իր խմբագրէ Մէտառ հանդէսը, Դրած է շատ մը Քերթերու մէջ մինչեւ վերջին ատեններ:

Մեծքայ Նուպարեանի երկասիրութիւնները.

ՏՊԱԿԻՐՈՒԱԾՆԵՐ

- 1.— ԲԱՌԱՐԱՆ, Ֆրանսերէնէ հայ աշխարհիկ.
- 2.— ԿՐԱՆՏԻՐԻ ԲԱՌԳԻՐԻՐԷՆ, ՍԻՄԵՆԵՐԷ.
- 3.— ԿԱՏԱՄԻՐԳ ՄՈՒԼԷՐԻ, երկու հատոր.
- 4.— ԱՌԱԿԻ ԱՅՅՈՆԻԷՐԷՆԻ, աշխարհք. յանգաւոր.
- 5.— ԵՕԴԻՐ-ՏԱՄ ՓԱՐԷՐԷ, վէպ վ. Հիւսիսի, 3 հար.
- 6.— ԴԱՏԱՄԻՐԻ, Կառապալտիսի Ռասիսի.
- 7.— ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԱՍՏ. ԲԱՆԴԱԿԱՐԹՈՒԹԵԱՆ, ՍԷ.
- 8.— ՅԱՌՈՒՍԹ ԿԵՐՔԷԼ. [նեպոսի.

- 9.— ՌՕՄԷԼՈՒ ԵՒ ԺԻԼԻԼԷԹ, Ողբերգ Շէքսպիրի (Բնագրէն թարգմանուած).
- 10.— ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ.
- 11.— ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵԻ.
- 12.— ՈՒԼԵԻՈՐՈՒԹԻԻԷՆ ՆԱՆՍԷՆԻ ԴԵՊԻ ԲԵԼԵՆ.
- 13.— ԳՐԱՄԵՆ ԲԱՌԱՐԱՆ Ա. Ֆրանսերէնէ Հայերէն (Հրակ. Պալենց, փարիզ).
- 14.— ՀԱՏԷՆՏԻՐԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱԿԱՌՈՒՄԵՐԷ (Հրակ. Հայ Դպրոց Պրն.Էն եւ Ժրնէվ, Զուրիգերիա):

ԱՆՏԵՍԻՆԵՐ

- 1.— ԱՌԱԿԻ ՅԻՐԵՐԷՆԻ, աշխարհք. յանգաւոր.
- 2.— ԲԱՏԵՐԱՌԱՂԻ ՅԻՐԵՐԷՆԻ.
- 3.— ԺՈՂՈՎԱՅՈՅ Ֆրանսացի դանազան Նշանա-ւոր առակախոսներէ, աշխարհք. յանգաւոր.
- 4.— ՈՂԵՐԳ ԲԱՄԵՆԻ, Անտրոմաք — Իփիթէնիա — Պերենիա — Փեղրա — Դոնոյիա.
- 5.— ՄԵՐՈՊԷ, Ողբերգ Վալթեր.
- 6.— ԿԱՏԱՎԵՐԳ ՌԷՆԵԱՐԻ, Խաղաժող — Հրտա-կառու.
- 7.— ԱՏՈՒՅ, Վիպասանութիւն Պէնտամէն Բօն-թանի.
- 8.— ԳԱՆՁԻ ԿՂՁԻՆ, բարոյական ընտիր վէպ Սթիվենսոնի.
- 9.— ՀՐԵՆԴԱՅԻՍ ՈՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՍ, բարոյա-կան ընտիր վէպ:
- 10.— ԳՐԱՅԻՄ, Բերթոլտ Գուպոյի.
- 11.— ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԲԱՌԱՐԱՆ, ՖՐԱՆՍԱՅԻԱՅԻ.
- 12.— ԹՇՈՒՄԱՆԵՐԷ, Վիքթոր Հիւսիսի.
- 13.— ՖՐԱՆՍԵՆԷՆԷՆԷՐԷՆԷ, ընթերցարան:
- 14.— ԲԵՌՈՅԻ ՄԱՐԲԱՎԷՐԷՆԷ.
- 15.— ԶՈՒՆԵՐԻԱՅԻ ԲՈՊԷՆՍՈՆ.
- 16.— ԷՌԺԷՆԻ ԿՐԱՆՏԷ, Պալլաքի.
- 17.— ԻՍԼԱՆՍԱՅԻ ԶԿԵՐՈՐԸ, Լոթի:

Բ. Ե.

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ

Յ Գ Դեկտեմբեր 1929, ԲԵ. Երուսաղէմի գրաման 13-րդ Տաբեղարձին աղբիւ, ժամը 11-ին Ս. Յակոբայ Տանաթին մէջ կաստութեամբ Դոմարեանական մաղթանք, նախապատրուածքով Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր եւ մաս-նակցութեամբ Միաբանութեան եւ ժողովրդեան:

Յ 24 Դեկտեմբեր 1929, ԴԵ. առաւօտեան ժամը 10-ին, Վանուց Ա. Թարգման Հոգ. Տ. Տրդատ Վա-րդապէս եւ Դիւանապէս Տիար Կ. Կուրեան Բերթեմէմ զացին, ի զիմաց Ս. Արքայ Երեւոյ գնունելու Լախի-նաց Ս. Ծննդեան ճաղալոյցի հանդիսութեան:

Յ 26 Դեկտ. 1929, ԵՇ., Լաշինաց Ծննդեան Տօնի աղբիւ, ի զիմաց Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր՝ Փոխանորդ Գեւ. Տ. Մկրտիչ Սրբազան, միաբանութեան նոգեւորա-կան անգամներուն հետ շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Երուսաղէմի Լաշինաց Ս. Պատրիարքին եւ Ֆրան-չիակեանց Մեծաւորին (Բիւպոս), ինչպէս նաեւ Գեւ-ման եւ Յոյն Կարօյի վանքերուն:

Դարձեալ, կէսօրէն ետք, ժամը 3 ին Պատ. Փա-խանորդ Գեւ. Տ. Մկրտիչ Սրբազան, հետն ունենալով Ա. Թարգման Տ. Տրդատ եւ Տ. Կիւրեղ Վարդապէսները, այցելութիւն տուաւ Անկիլիան Եպիսկոպոս Գեւ. Մէլ-իմէն Սրբազանին եւ շնորհաւորեց Ծննդեան տօնը Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր կողմէ: